

Arbetsmarknadsdepartementet

Arbetsmiljöverket
112 79 Stockholm

Uppdrag i fråga om havandeskapspenning

Regeringens beslut

Regeringen uppdrar åt Arbetsmiljöverket att i samråd med Försäkringskassan analysera möjligheterna för egenföretagare att under havandeskap, i likhet med arbetstagare, enligt 3 kap. 9 § lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL) omfattas av rätten till havandeskapspenning på grund av risker i arbetsmiljön.

I analysen ska det särskilt framgå hur och vem som i så fall ska visa sambandet mellan kvinnans graviditet och riskerna i arbetsmiljön. Då en förändring av arbetsförhållanden och möjlighet till omplacering kan vara mindre för egenföretagare än arbetstagare, bör utredningen även beakta de konsekvenser en avstängning från arbete, till följd av påvisad risk i arbetsmiljön, kan innebära för en egenföretagare. På dessa grunder behöver utredningen också analysera vilken vikt som ska ges åt egenföretagarens egen vilja. Vidare ska framgå hur många som uppskattningsvis årligen kan komma att omfattas av en sådan reform och kostnaderna för detta. Arbetsmiljöverket ska föreslå de eventuella lagändringar som kan komma att krävas.

Utgångspunkten för uppdraget är att den författningstekniska grundstrukturen i de befintliga systemen ska ligga fast.

Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Arbetsmarknadsdepartementet) senast den 30 juni 2010.

Bakgrund till uppdraget

Regeringen genomför nu ett omfattande reformarbete för att stärka incitamenten att starta, driva och utveckla företag. Målet är att göra det självklart, enkelt och mera lönsamt att vara företagare. För att förstärka den sociala tryggheten för företagare föreslår regeringen i budgetpropo-

sitionen för 2010 (prop. 2009/10:1) ett antal förändringar i de sociala trygghetssystemen, dvs. arbetslöshets-, sjuk- och föräldraförsäkringen. Syftet är att skapa större tydlighet och förutsägbarhet i regelverken, ökad likabehandling av företagare och anställda samt ökad valfrihet för företagare. I budgetpropositionen 2009/10:1 föreslås även att Arbetsmiljöverket i samråd med Försäkringskassan ska få i uppdrag att analysera möjligheterna för företagare att få havandeskapspenning på grund av risker i arbetsmiljön. De förslag som regeringen aviserade i budgetpropositionen bygger till stor del på förslagen i betänkandet Trygghetssystemen för företagare (SOU 2008:89) som överlämnades till regeringen i oktober 2008.

Från och med den 1 januari 1995 gäller ett EU-direktiv om åtgärder för att förbättra säkerhet och hälsa på arbetsplatsen för arbetstagare som är gravida, nyligen fött barn eller ammar, (Rådets direktiv 92/85 EEG).

För att få rätt till havandeskapspenning på grund av risker i arbetsmiljön enligt AFL krävs att kvinnan förbjuds att fortsätta sitt vanliga arbete eftersom arbetsmiljön medför risker för fosterskador eller för havandeskapskapet (4 kap. 6 § arbetsmiljölagen (1977:1160)). Möjligheterna för kvinnan att bli omplacerad bör också vara uttömda.

Arbetsgivaren ska bedöma risken och därefter vidta nödvändiga åtgärder. Det innebär att arbetsgivaren tillfälligt ska ändra arbetsförhållandena eller arbetstiderna för de berörda arbetstagarna. Om detta inte är möjligt ska en omplacering ske. Om inte heller detta är möjligt ska arbetstagaren få tjänstledigt med bibehållen lön eller bidrag enligt EU-direktivet. Havandeskapspenning vid arbetsmiljörisker kan betalas ut under längre period än de 50 dagar som maximalt utges vid havandeskapspenning för fysiskt påfrestande arbete.

Arbetsmiljöverkets föreskrifter

Arbetsmiljöverket har i föreskrifter meddelat att en kvinnlig arbetstagare som väntar barn, nyligen fött barn eller ammar inte får sysselsättas i arbete som medför risk för skadlig inverkan (Arbetsmiljöverkets föreskrifter [AFS 2007:5] om gravida och ammande arbetstagare). I föreskrifterna uppställs regler för hur arbetsgivaren ska genomföra en sådan individuell riskbedömning. Enligt samma föreskrifter får inte en arbetstagare som är gravid eller som nyligen fött barn åläggas att utföra nattarbete, om hon uppvisar läkarintyg som visar att sådant arbete skulle vara skadligt för hennes säkerhet eller hälsa.

Skälet till gällande lagstiftning är att man har velat ha strikta regler om havandeskapspenning och därför knutit det till faktiskt gällande förbud mot att utföra visst arbete som kan vara farligt för modern eller barnet. Att arbetsmiljölagens regler i dag inte omfattar egenföretagare i dessa

avseenden beror på att lagstiftaren inte har velat införa alltför ingripande förbud avseende egenföretagare.

Frågan om egenföretagares rätt till havandeskapspenning på grund av risker i arbetsmiljön ingick i utredningens uppdrag men ansågs vara komplicerad och borde övervägas i ett större sammanhang. Utredningen ansåg därför att Arbetsmiljöverket, i samråd med Försäkringskassan, borde få i uppdrag att analysera möjligheterna för företagares rätt till havandeskapspenning i dessa fall.

Skälen för regeringens beslut

Både arbetstagare och egenföretagare omfattas av rätten till havandeskapspenning på grund av fysiskt påfrestande arbete. Däremot omfattas endast arbetstagare av rätten till havandeskapspenning på grund av risker i arbetsmiljön. Regeringen anser det motiverat att en analys görs av om även egenföretagare bör ha rätt att avstå från arbete på grund av risker i arbetsmiljön och som en följd av detta, i likhet med arbetstagare, enligt 3 kap. 9 § AFL omfattas av rätten till havandeskapspenning.

På regeringens vägnar

Sven Otto Littorin

Åsa Hågbäck

Kopia till
FI/BA
S/SF
N/ENT